

Repertoriul jurisprudenței

Cauza C-365/21

MR

împotriva

Generalstaatsanwaltschaft Bamberg

(cerere de decizie preliminară formulată de Oberlandesgericht Bamberg)

Hotărârea Curții (Camera a cincea) din 23 martie 2023

„Trimitere preliminară – Cooperarea judiciară în materie penală – Convenția de punere în aplicare a Acordului Schengen – Articolul 54 – Principiul *ne bis in idem* – Articolul 55 alineatul (1) litera (b) – Excepție de la aplicarea principiului *ne bis in idem* – Infrațiune la adresa securității sau a altor interese importante ale statului membru – Articolul 50 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene – Principiul *ne bis in idem* – Articolul 52 alineatul (1) – Restrângeri impuse principiului *ne bis in idem* – Compatibilitatea unei declarații naționale care prevede o excepție de la principiul *ne bis in idem* – Organizație criminală – Infrațiuni contra patrimoniului”

1. *Cooperarea judiciară în materie penală – Protocolul privind integrarea acquis-ului Schengen – Convenția de punere în aplicare a Acordului Schengen – Principiul ne bis in idem – Condiție de aplicare – Aceleași fapte – Noțiune – Identitatea faptelor materiale – Apreciere a identității care este de competența instanțelor naționale (Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, art. 50; Convenția de punere în aplicare a Acordului Schengen, art. 54)*

(a se vedea punctele 31-39)

2. *Cooperarea judiciară în materie penală – Protocolul privind integrarea acquis-ului Schengen – Convenția de punere în aplicare a Acordului Schengen – Principiul ne bis in idem – Excepție – Infrațiuni la adresa securității sau a altor interese importante ale statului membru – Restrângere – Condiții – Restrângere prevăzută de lege – Respectarea substanței principiului menționat – Respectarea principiului proporționalității – Validitate în raport cu articolul 50 din cartă [Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, art. 50 și art. 52 alin. (1); Convenția de punere în aplicare a Acordului Schengen, art. 54, art. 55 alin. (1) lit. (b) și art. 56]*

(a se vedea punctele 46-50, 52, 53 și 56-67 și dispozitiv 1)

3. *Cooperarea judiciară în materie penală – Protocolul privind integrarea acquis-ului Schengen – Convenția de punere în aplicare a Acordului Schengen – Principiul ne bis in*

idem – Declarație a unui stat membru referitoare la împrejurarea că nu se află sub obligația impusă de acest principiu în cazul unor infracțiuni la adresa securității acestuia sau a altor interese importante – Declarație care include participarea la o organizație criminală care a săvârșit exclusiv infracțiuni contra patrimoniului – Admisibilitate – Condiții
[Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, art. 50 și art. 52 alin. (1); Convenția de punere în aplicare a Acordului Schengen, art. 54 și art. 55 alin. (1)]

(a se vedea punctele 74-81 și 83 și dispozitiv 2)

Rezumat

În luna septembrie 2020, MR, resortisant israelian cu ultima reședință în Austria, a fost condamnat de o instanță austriacă la o pedeapsă cu închisoarea de patru ani pentru înșelăciune agravată săvârșită cu titlu profesional și spălare de bani. După ce a executat o parte din această pedeapsă și a beneficiat ulterior de suspendarea executării pentru restul duratei, el a fost plasat în detenție în Austria, în vederea predării sale în executarea unui mandat european de arestare (MEA) emis pe numele său în luna decembrie 2020 de o instanță germană pentru constituirea unei organizații criminale și înșelăciune la plasamentele financiare.

Printr-o ordonanță dată în luna martie 2021, calea de atac formulată de MR împotriva acestui MEA a fost respinsă pentru motivul că faptele vizate de cele două proceduri erau diferite, astfel încât nu era aplicabil principiul *ne bis in idem* consacrat de CAAS¹. Cu titlu subsidiar, s-a arătat că MR era urmărit pentru o infracțiune vizată de declarația efectuată de Republica Federală Germania la ratificarea CAAS. Ca urmare a acestei declarații, statul membru menționat nu se află sub obligația impusă de principiul *ne bis in idem* în situațiile în care faptele vizate de hotărârea judecătorească străină constituie o infracțiune la adresa securității statului german sau a altor interese tot atât de importante².

În aceste condiții, instanța de trimitere, sesizată cu o cerere de reexaminare a acestei ordonanțe, ridică problema dacă autorizarea pe care CAAS o acordă statelor membre de a face o asemenea declarație este compatibilă cu articolul 50 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (denumită în continuare „carta”), care consacră principiul *ne bis in idem*. În cazul unui răspuns afirmativ, instanța de trimitere ridică problema dacă această declarație poate să vizeze deopotrivă organizațiile criminale care săvârșesc exclusiv infracțiuni contra patrimoniului.

Curtea răspunde afirmativ la cele două întrebări și precizează condițiile în care o asemenea declarație poate să vizeze acest tip de organizație criminală.

¹ Acquis-ul Schengen – Convenția de punere în aplicare a Acordului Schengen din 14 iunie 1985 între guvernele statelor din Uniunea Economică Benelux, Republicii Federale Germania și Republicii Franceze privind eliminarea treptată a controalelor la frontierele comune (JO 2000, L 239, p. 19, Ediție specială, 19/vol. 1, p. 183), semnată la Schengen la 19 iunie 1990 și intrată în vigoare la 26 martie 1995 (denumită în continuare „CAAS”). Principiul *ne bis in idem* este consacrat la articolul 54 din CAAS, care prevede că „[o] persoană împotriva căreia a fost pronunțată o hotărâre definitivă într-un proces pe teritoriul unei părți contractante nu poate face obiectul urmăririi penale de către o altă parte contractantă pentru aceleași fapte, cu condiția ca, în situația în care a fost pronunțată o pedeapsă, aceasta să fi fost executată, să fie în curs de executare sau să nu mai poată fi executată conform legilor părții contractante care a pronunțat sentința”.

² Posibilitatea efectuării unei asemenea declarații este prevăzută la articolul 55 alineatul (1) litera (b) din CAAS.

Aprecierea Curții

În primul rând, confirmând totodată validitatea dispoziției din CAAS, care prevede posibilitatea efectuării declarației în cauză³, în raport cu articolul 50 din cartă, Curtea constată mai întâi că această primă dispoziție reprezintă o restrângere a dreptului fundamental garantat la acest din urmă articol. O asemenea restrângere poate fi însă justificată, în măsura în care este prevăzută de lege și respectă substanța acestui drept⁴. În plus, pentru respectarea principiului proporționalității, această restrângere trebuie să fie necesară și să răspundă efectiv obiectivelor de interes general recunoscute de Uniune sau necesității protejării drepturilor și libertăților celorlalți⁵.

În acest context, Curtea amintește că o restrângere a principiului *ne bis in idem* respectă substanța articolului 50 din cartă atunci când constă doar în a permite judecarea și sancționarea din nou a aceluiași fapt în vederea urmăririi unui obiectiv distinct. Referitor la acest aspect, excepția pe care CAAS⁶ o prevede de la acest principiu se aplică numai dacă faptele la care se referă hotărârea judecătorească străină constituie o infracțiune la adresa securității sau a altor interese tot atât de importante ale statului membru care intenționează să recurgă la această excepție. Considerând că noțiunea de „securitate națională” trebuie să fie comparată cu noțiunea de „securitate națională”⁷, Curtea subliniază că obiectivul de protejare a securității naționale corespunde interesului primordial de a proteja funcțiile esențiale ale statului și interesele fundamentale ale societății. Rezultă că infracțiunile în privința cărora CAAS autorizează excepția de la principiul menționat trebuie să afecteze însuși acest stat membru. Situația este aceeași în cazul infracțiunilor la adresa altor interese ale statului membru. În consecință, dispoziția contestată din CAAS⁸ respectă substanța principiului *ne bis in idem*, în măsura în care permite statului membru ce recurge la aceasta să sancționeze infracțiuni care îl afectează efectiv și, procedând astfel, să urmărească obiective care sunt în mod necesar diferite de cele pentru care persoana urmărită a fost deja judecată în alt stat membru.

În continuare, în ceea ce privește principiul proporționalității, posibilitatea de a justifica o restrângere a principiului *ne bis in idem* trebuie apreciată prin măsurarea gravității ingerinței pe care o implică o asemenea restrângere și prin verificarea aspectului dacă importanța obiectivului de interes general urmărit prin restrângerea respectivă se raportează la această gravitate. În această privință, posibilitatea prevăzută de dispoziția sus-menționată din CAAS⁹ este aptă să realizeze obiectivul de interes general al sancționării de către un stat membru a atingerilor aduse securității sale sau altor interese tot atât de importante.

În sfârșit, având în vedere natura și gravitatea specifică ale unor asemenea atingeri, importanța acestui obiectiv de interes general o depășește pe cea a combaterii în general a criminalității, chiar gravă. Un asemenea obiectiv poate justifica, așadar, măsuri ce presupun ingerințe în drepturile fundamentale, care nu ar fi autorizate pentru judecarea și sancționarea infracțiunilor în general.

³ A se vedea articolul 55 alineatul (1) litera (b) din CAAS.

⁴ A se vedea articolul 52 alineatul (1) prima teză din cartă.

⁵ A se vedea articolul 52 alineatul (1) a doua teză din cartă.

⁶ A se vedea în special articolul 55 alineatul (1) litera (b) din CAAS.

⁷ Această noțiune este înscrisă la articolul 4 alineatul (2) TUE.

⁸ A se vedea articolul 55 alineatul (1) litera (b) din CAAS.

⁹ A se vedea articolul 55 alineatul (1) litera (b) din CAAS.

În al doilea rând, Curtea constată că CAAS¹⁰, citită în lumina cartei¹¹, nu se opune interpretării de către instanțele unui stat membru a declarației făcute de acesta din urmă în temeiul CAAS potrivit căreia statul membru respectiv nu se află sub obligația impusă de dispozițiile care consacra principiul *ne bis in idem*¹² în ceea ce privește infracțiunea de constituire a unei organizații criminale, în cazul în care organizația criminală la care a participat persoana urmărită penal a săvârșit exclusiv infracțiuni contra patrimoniului, în măsura în care o asemenea urmărire penală vizează, luând în considerare acțiunile acestei organizații criminale, sancționarea atingerilor aduse securității sau altor interese tot atât de importante ale acestui stat membru.

În această privință, Curtea observă, pe de o parte, că intră în prima serie de excepții prevăzute de CAAS¹³ infracțiuni precum spionajul, trădarea sau atingerile grave aduse funcționării autorităților publice, care, prin însăși natura lor, au legătură cu securitatea sau cu alte interese tot atât de importante ale statului membru în cauză. Cu toate acestea, din cele arătate nu rezultă însă că domeniul de aplicare al acestei excepții se limitează în mod necesar la asemenea infracțiuni. Astfel, nu se poate exclude ca procedurile de urmărire penală pentru infracțiuni ale căror elemente constitutive nu cuprind în mod specific o atingere adusă securității sau altor interese tot atât de importante ale statului membru să poată să se încadreze de asemenea în domeniul aceleiași excepții atunci când, având în vedere împrejurările în care a fost săvârșită infracțiunea, se poate stabili în mod corespunzător că finalitatea procedurilor de urmărire penală pentru faptele în discuție urmărește sancționarea atingerilor aduse securității sau altor interese tot atât de importante.

Pe de altă parte, urmărirea penală efectuată pentru o infracțiune vizată într-o declarație de punere în aplicare a posibilității prevăzute de aceeași dispoziție din CAAS¹⁴ trebuie să se refere la fapte care afectează, cu o gravitate deosebită, chiar statul membru în cauză. Or, nu orice organizație criminală aduce atingere, obligatoriu și ca atare, securității sau altor interese tot atât de importante ale statului membru în cauză. Astfel, infracțiunea pentru constituirea unei organizații criminale poate conduce la urmărirea penală în temeiul excepției de la principiul *ne bis in idem* numai în privința organizațiilor ale căror acțiuni, din cauza unor elemente care le disting, pot fi considerate ca fiind constitutive de asemenea atingeri.

În acest context, în ceea ce privește relevanța care trebuie acordată împrejurării că o organizație criminală desfășoară exclusiv infracțiuni contra patrimoniului, Curtea precizează că, pentru a califica acțiunile unei asemenea organizații ca aducând atingere securității sau altor interese tot atât de importante ale statului membru în cauză, trebuie să se ia în considerare gravitatea prejudiciilor pe care activitățile sale le-au cauzat acestui stat membru. Mai mult, este necesar ca aceste acțiuni, indiferent de intenția efectivă a organizației respective și în afară de atingerile aduse ordinii publice pe care le presupune orice infracțiune, să afecteze însuși statul membru.

¹⁰ Curtea se referă astfel la articolul 55 alineatul (1) litera (b) din CAAS.

¹¹ A se vedea articolul 50 și articolul 52 alineatul (1) din cartă.

¹² A se vedea articolul 54 din CAAS.

¹³ A se vedea articolul 55 alineatul (1) litera (b) din CAAS.

¹⁴ A se vedea articolul 55 alineatul (1) litera (b) din CAAS.